

Sygn. akt III AUa 73/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Romana Mrotek
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.) SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Karolina Ernest

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2016 r. w Szczecinie

sprawy D. C.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o rentę rodzinną

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 3 grudnia 2015 r. sygn. akt VI U 757/15

oddala apelację.

SSA Jolanta Hawryszko SSA Romana Mrotek del. SSO Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 73/16

UZASADNIENIE

Małoletni D. C. działający przez matkę K. J. złożył odwołanie od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 16.06.2015 r. o odmowie prawa do rolniczej renty rodzinnej po zmarłym ojcu T. C..

KRUS Oddział (...) w Z. wniósł o oddalenie odwołania podnosząc, że T. C. nie podlegał ubezpieczeniu rolniczemu w Polsce.

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 3 grudnia 2015 r. oddalił odwołanie.

Sąd okręgowy ustalił, że ojciec D. T. C. nie podlegał ubezpieczeniu rolniczemu w Polsce. Podlegał ubezpieczeniu w Irlandii. Wniosek o rentę rolniczą złożono w 12.11.2012 r.

Sąd okręgowy nie uwzględnił odwołania. Wskazał, że KRUS prawidłowo odmówił ubezpieczonemu prawa do renty rodzinnej, powołując się na art. 29 i 21 ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. j.t z 2015 r. Nr 704) Wskazany przepis w art. 29 ust. 1 ustawy stanowi:

Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny zmarłego:

- 1) emeryta lub rencisty mającego ustalone prawo do emerytury albo renty rolniczej z ubezpieczenia;
- 2) ubezpieczonego, który w chwili śmierci spełniał warunki do uzyskania emerytury rolniczej lub renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy; przyjmuje się, że był on całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym.

Ustalenia czy ubezpieczony T. C. w chwili śmierci spełniał warunki do przyznania renty rolniczej sąd dokonał w oparciu o art. 21 ustawy o treści:

1. Renta rolnicza z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który łącznie spełnia następujące warunki:

- 1) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez wymagany okres, o którym mowa w ust. 2;
- 2) jest trwale lub okresowo całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym;
- 3) całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w okresie podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu lub w okresach, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2, lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

2. Warunek podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez wymagany okres uważa się za spełniony, jeżeli okres ubezpieczenia emerytalno-rentowego ubezpieczonego wynosi co najmniej:

- 1) rok - jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku do 20 lat;
- 2) 2 lata - jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku powyżej 20 lat do 22 lat;
- 3) 3 lata - jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku powyżej 22 lat do 25 lat;
- 4) 4 lata - jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku powyżej 25 lat do 30 lat;
- 5) 5 lat - jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku powyżej 30 lat.

3. Przy ustalaniu okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu zgodnie z ust. 2 stosuje się odpowiednio art. 20 ust. 1 i 2.

3a. Jeżeli okres podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu zbiega się w czasie z okresem innego ubezpieczenia społecznego, przy ustalaniu prawa do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy nie uwzględnia się okresu podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu.

4. Jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej, warunek, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, uważa się za spełniony, jeżeli ubezpieczony posiada jakikolwiek okres ubezpieczenia emerytalno-rentowego, który obejmuje dzień wypadku lub dzień zachorowania na rolniczą chorobę zawodową.

5. Za całkowicie niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym uważa się ubezpieczonego, który z powodu naruszenia sprawności organizmu utracił zdolność do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym.

6. Całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym uznaje się za trwałą, jeżeli ubezpieczony nie rokuje odzyskania zdolności do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym.

7. Całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym uznaje się za okresową, jeżeli ubezpieczony rokuje odzyskanie zdolności do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym.

8. Okres 5 lat, o których mowa w ust. 2 pkt 5, powinien przypadać w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o przyznanie renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy.

Sąd okręgowy rozważył, że w chwili śmierci 19.02.2012 r. T. C. miał 34 lata. Oznaczało to, iż jego prawo do renty rolniczej uzależnione było od wykazania 5 lat podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w Polsce. Skarżący tego nie wykazał. W aktach znajdowało się wprawdzie zaświadczenie o podleganiu T. C. ubezpieczeniu rolniczemu w Polsce od 16.02.2011 r. do 19.02.2012 r., ale było to mniej niż 5 lat, a ponadto okazało się, że w tym okresie T. C. podlegał ubezpieczeniu w Irlandii (od 2005 r. do 2008 r. i następnie od 2010 r. do dnia śmierci). Skoro zatem ojciec ubezpieczonego nie nabyłby w Polsce prawa do renty rolniczej, to ubezpieczony D. C. nie mógł nabyć prawa do renty rodzinnej po ojcu, jako świadczenia pochodnego.

Apelację o wyroku złożył przedstawiciel ustawowy D. C., który wyrokowi zrzucił: 1/ naruszenie prawa materialnego tj. art. 21 ust. 3 pkt 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez jego niewłaściwą wykładnię sprowadzającą się do uznania, że prawo do renty rolniczej uzależnione jest od wykazania 5 lat podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w Polsce, podczas gdy zgodnie z mającym pierwszeństwo przed ustawą prawodawstwem Unii Europejskiej możliwe jest dokonanie zsumowania okresów podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu w Polsce i w krajach członkowskich Unii Europejskiej; art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 przez jego niezastosowanie przejawiające się brakiem zsumowania okresu podlegania przez T. C. ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu w Polsce z okresem podlegania przez niego ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu w Irlandii; 2/ naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego rozstrzygnięcia tj. art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie oceny materiału dowodowego z pominięciem jego istotnej części, tj. bez uwzględnienia dokumentów dotyczących ubezpieczenia T. C. w Irlandii, podczas gdy w związku z treścią art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 sąd winien wziąć te dowody pod uwagę, a w przypadku ich braku zwrócić się do odpowiednich instytucji celem ich uzyskania (art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009). Apelujący wnioskował o zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie ubezpieczonemu prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu T. C., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu argumentowano, że zgodnie z art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 właściwa instytucja Państwa Członkowskiego, której ustawodawstwo uzależnia nabycie prawa do świadczeń od spełnienia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione na podstawie ustawodawstwa każdego innego Państwa Członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa. Zatem w oparciu o zasadę sumowania okresów 5-letni okres wymagany polską ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników może zostać uzupełniony o okres podlegania ubezpieczeniu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, w tym w Irlandii. Uzależnienie wypłaty renty od podlegania wyłącznie polskiemu systemowi ubezpieczeń nie znajduje potwierdzenia w normach wspólnotowych. Obrazuje to motyw 10. powołanego rozporządzenia, który wprost wskazuje, że zasada traktowania pewnych okoliczności lub wydarzeń mających miejsce na terytorium innego Państwa Członkowskiego tak, jak gdyby miały one miejsce na terytorium Państwa Członkowskiego, którego ustawodawstwo ma w danej sytuacji zastosowanie, nie powinna kolidować z zasadą sumowania okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnionych na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego, z okresami spełnionymi na podstawie ustawodawstwa właściwego Państwa Członkowskiego. Okresy spełnione na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego powinny wobec tego być brane pod uwagę wyłącznie

przy zastosowaniu zasady sumowania okresów. Sąd I instancji nie zastosował prawa unijnego, do czego był zobligowany i postępowanie dowodowe ograniczyło się de facto do dokumentów przedłożonych przez instytucje polskie. Uwzględniając zaś okres, w którym T. C. podlegał ubezpieczeniu w Irlandii jest przesłanka 5-letniego okresu ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

Sąd apelacyjny, po dokonaniu uzupełniających ustaleń rozważył sprawę i uznał, że apelacja była niezasadna.

Sąd okręgowy prawidłowo ustalił zasadnicze fakty, które to ustalenia sąd apelacyjny w całości aprobuje. Prawidłowo też rozstrzygnął sprawę jakkolwiek nie sporządził przekonującego uzasadnienia, które ograniczyło się do treści przepisów prawnych regulujących świadczenia rentowe z ubezpieczenia społecznego rolników. Natomiast zarzuty apelacji, jakkolwiek opisane bardzo obszernie, w istocie sprowadzają się do naruszenia prawa materialnego przez niezastosowanie unijnej zasady sumowania okresów ubezpieczenia przebytych w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, sformułowanej w przepisach unijnych dotyczących koordynacji świadczeń z zabezpieczenia społecznego, a przy tym nie do końca są adekwatne do okoliczności.

Stan faktyczny sprawy jest następujący: Syn T. C., D. C. urodził się (...) w D.. Zmarły T. C. stale mieszkał w Irlandii, tam pracował, płacił podatki i podlegał zabezpieczeniu socjalnemu od 2005 do 2008 roku, a następnie nieprzerwanie od 2010 roku do chwili śmierci, która nastąpiła 19.02.2012 r. w Irlandii; powyższe wynika z wyjaśnień K. J., matki D. C. złożonych na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym w Szczecinie.

Decyzją KRUS z 12.09.2011 r. stwierdzono podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników T. C. od 16.02.2011 r. tj. od dnia rejestracji umowy dzierżawy w starostwie powiatowym, na podstawie której wydzierżawił grunty o powierzchni powyżej 1 ha przeliczeniowego użytków rolnych; z uzasadnienia decyzji wynika, że T. C. nie podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu, nie miał ustalonego prawa do renty lub emerytury, nie miał ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, zatem spełniał warunki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 16 ust. 1 pkt 1 ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznemu rolników. Jednocześnie w treści decyzji znalazło się pouczenie, że ubezpieczony jest obowiązany informować o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu, w szczególności o podjęciu zatrudnienia, a w przypadku umów dzierżaw gruntów rolnych, o fakcie zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej w związku z rozwiązaniem umowy dzierżawy. T. C. opłacał do KRUS należne składki na ubezpieczenie społeczne rolników.

Matka D. C., jako przedstawiciel ustawowy syna zmarłego, wystąpiła do polskiej instytucji o rolniczą rentę rodzinną dla syna po zmarłym T. C. powołując się na okoliczność, że zmarły był objęty rolniczym ubezpieczeniem społecznym.

Należy wskazać, że zgodnie z art. 7 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy z 20.12. 1990 r. Ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy:

- 1)rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,
- 2)domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1

- jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 w.w. ustawy:

Ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy:

- 1)rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny.

Natomiast pojęcie rolnika zostało zdefiniowane prawnie w art. 6 pkt 1ustawy: Ilekroć w ustawie jest mowa o:

1)rolniku - rozumie się pełnoletnią osobę fizyczną, zamieszkującą i prowadzącą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osobę, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia.

W orzecznictwie od dawna utrwalony jest pogląd, że prowadzenie działalności rolniczej w rozumieniu w. w. art. 6 pkt 1 oznacza prowadzenie na własny rachunek przez posiadacza gospodarstwa rolnego działalności zawodowej, związanej z tym gospodarstwem, stałej i osobistej oraz mającej charakter wykonywania pracy lub innych zwykłych czynności wiążących się z jego prowadzeniem. W uzasadnieniu do wyroku Sądu Najwyższego z 29.09.2005 r. I UK 16/05 zawarto konkluzję, że już naturalne znaczenie terminów "rolnik" i "prowadzenie na własny rachunek działalności rolniczej" wskazuje na zawodowy, stały, osobisty i realizujący interes danej osoby charakter tej działalności. Na zawodowy charakter tej działalności wskazuje zarówno użycie określenia "rolnik", oznaczającego specyficzne zajęcie i związane z nim umiejętności, jak i to, że ustawa przyjmuje zasadę wyłączenia z obowiązku rolniczego ubezpieczenia społecznego osób spełniających warunki do objęcia innym ubezpieczeniem społecznym (art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3), dopuszczając jedynie w ograniczonym zakresie możliwość dalszego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez osoby podejmujące pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 5a). Unormowanie to wskazuje jasno cel rozważanego aktu, jakim jest zapewnienie ubezpieczenia społecznego osobom, dla których prowadzenie działalności rolniczej jest zawodem, stanowiącym ich podstawowe zajęcie i stałe źródło utrzymania (zob. np. art. 7 ust. 2 i 16 ust. 2 pkt 1 ustawy) i które z tego względu nie mają innego tytułu do ubezpieczenia. Stały charakter, jako kolejna cecha działalności rolniczej, wynika z istoty określenia "prowadzenie działalności". Potwierdzają ją także przepisy ustawy, z których wynika, że stały charakter takiej działalności ustawodawca uważa za oczywisty. (...)Osobisty charakter działalności, jako cecha działalności rolniczej, oznacza, że rolnik osobiście prowadzi gospodarstwo rolne, co wyraża się co najmniej w tym, że do niego zwykle należy podejmowanie decyzji dotyczących prowadzonego gospodarstwa. Wynika to z samego sensu wyrażenia "prowadzenie działalności". (...) Z kolei nastawienie działalności rolniczej na realizację interesów rolnika wynika wprost z wymagania, aby działalność ta była prowadzona na jego własny rachunek. Sąd Najwyższy podkreślał przy tym, że już tylko posiadanie lub własność gospodarstwa nie mogą być kwalifikowane jako jego prowadzenie, jeżeli nie wiąże się z nimi wykonywanie wyżej określonej działalności rolniczej; patrz także na analogiczne konkluzje wywiedzione w Uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 maja 1988 r., III UZP 8/88 wpisanej do księgi zasad prawnych. Przy tym należy zauważyć, że w orzecznictwie szczególnie podkreśla się, że prowadzenie gospodarstwa rolnego powinno mieć charakter osobisty. Akcentowanie tej cechy miało miejsce w szczególności w orzeczeniach dotyczących nabycia prawa do rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych przez osoby długotrwale przebywające za granicą (uchwała z 1.04.1972 r., II UZP 7/92 (OSNCP 1992, nr 7-8, poz. 134).

Powyższe przekonuje, że ustawodawca jasno określił warunki jakie należy spełniać, aby podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, mianowicie właściciel lub posiadacz gospodarstwa rolnego o pow. przekraczającej 1 ha przeliczeniowy, będący rolnikiem, po spełnieniu pozostałych wymogów określonych w art. 7 i 16 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy. W takim przypadku decyzja organu rentowego ma charakter deklaratoryjny, co oznacza tyle, że formalizuje zaistniały stan prawny. Sąd apelacyjny miał przy tym na uwadze, że ostateczne decyzje wyrażają określony stan prawny i z tego względu, zgodnie z zasadą domniemania prawidłowości aktów administracyjnych wywołują skutki prawne. Zgodnie bowiem z art. 110 k.p.a. Organ administracji publicznej, który wydał decyzję, jest nią związany od chwili jej doręczenia lub ogłoszenia, o ile kodeks nie stanowi inaczej. W przekonaniu sądu apelacyjnego, przepis ten oznacza związanie organu wydaną przez siebie decyzją w znaczeniu proceduralnym i wywiera skutek w sferze uprawnień lub obowiązków adresata decyzji. W takim też sensie – stwierdzenia określonych skutków prawnych w odniesieniu do konkretnego adresata - decyzja jest wiążąca dla innych podmiotów stosujących prawo, w tym sądów. Niemniej wskazany przepis procedury administracyjnej nie daje wprost podstaw do uznania, że stanowisko wyrażone przez organ w konkretnej sprawie i w stosunku do konkretnego adresata jest abstrakcyjne i wiąże ten organ także w odniesieniu do innych spraw i w stosunku do innych adresatów. Decyzja administracyjna nie wywiera bowiem skutku erga omnes. Analogiczny pogląd wyraził NSA w Lublinie w wyroku z 22 maja 1998 r., I SA/Lu 494/97, LEX nr 34172: Art. 110 k.p.a. odnosi się do stabilizacji (trwałości) treści rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, kończącej wszelkie wahania co do jej załatwienia

i uniemożliwia organowi zmianę własnego stanowiska wyrażonego w już doręczonej lub ogłoszonej decyzji, o ile przepisy tego kodeksu nie stanowią inaczej. Nie daje jednak podstaw do przyjęcia, że stanowisko wyrażone przez organ w jednej konkretnej sprawie, wiąże ten organ także w innych sprawach. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 29 stycznia 2008 r. II UK 240/07 stwierdził, że decyzja organu rentowego nie ma powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). Co więcej, na gruncie procedury administracyjnej nie ma rozwiązania analogicznego do tego zawartego w art. 365 § 1 procedury cywilnej (tzw. moc wiążąca wyroków): Orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

Zaprezentowany pogląd ma istotne znaczenie prawne w analizowanej sprawie, ponieważ wiążąca decyzja KRUS o objęciu rolniczym obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym była odpowiedzią na wniosek T. C. i do niego była adresowana. Zatem organ rentowy był związany tą decyzją jedynie w stosunku do T. C.. Natomiast w przedmiotowym postępowaniu z wnioskiem do KRUS wystąpiła przedstawicielka ustawowa syna zmarłego. Zgłosiła roszczenie o rolniczą rentę rodzinną po zmarłym T. dla jego syna D.. W takiej sytuacji, w przekonaniu sądu apelacyjnego organ nie był związany decyzją ustalającą status ubezpieczeniowy zmarłego T., lecz mógł dokonać samodzielnych ustaleń i oceny przesłanek prawa do rolniczej renty rodzinnej po zmarłym. W szczególności był kompetentny ustalić, czy zmarły T. C. spełnił przesłanki do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem rolniczym. Decyzja o stwierdzeniu podlegania T. C. obowiązkowemu ubezpieczeniu rolniczemu bowiem nie wiązała organu w stosunku do D. C. w sprawie o rolniczą rentę rodzinną.

Świadczenie żądane przez D. C. było pochodnym w stosunku do uprawnienia zmarłego T., co wprost wynika z przepisów przywołanych przez sąd okręgowy. I co do tych uprawnień organ prawidłowo ustalił, że T. C. w ogóle nie podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu rolniczemu i nie miał żadnych okresów ubezpieczenia rolniczego w Polsce. Należy mieć na względzie, że T. C. zgłaszając się do ubezpieczenia społecznego rolników, po pierwsze zataił fakt podlegania ubezpieczeniu z tytułu pracy najemnej w Irlandii, po drugie nigdy nie prowadził osobiście i na własny rachunek wydzierżawionego przez siebie gospodarstwa rolnego w rozumieniu art. 6 ust.1 w. w. ustawy, ponieważ na stałe mieszkał w Irlandii, tam pracował i tam urodził się jego syn. T. C. zatem z mocy prawa nigdy nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników, mimo formalnego zgłoszenia tego faktu w organie rentowym i wydania decyzji o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników. Jakkolwiek więc w sferze indywidualnego stosunku publicznoprawnego między organem a T. C. decyzja KRUS była wiążąca, to nie wiązała organu w relacji z synem zmarłego, który zgłosił roszczenie o rentę rodzinną.

Wymaga przy tym podkreślenia, że ubezpieczenie społeczne rolników ma charakter wyłącznie subsydiarny. Istnieje tylko wtedy, gdy dana osoba jest rolnikiem w w.w. rozumieniu art. 6. 1 oraz nie podlega innemu ubezpieczeniu, ani nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty (art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 1). Oznacza to, że osoba wykonująca inną niż rolnicza pracę zarobkową i ubezpieczona z tego tytułu, z ustawowej definicji nie spełnia warunków do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniem rolniczym i nie podlega temu ubezpieczeniu, mimo formalnego objęcia decyzją organu rentowego. Z przepisów ustawy z 20.12.1990 r. (art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 1) jednoznacznie wynika, że nie stwarzają możliwości wyboru ubezpieczenia. Wręcz przeciwnie, pozwalają na objęcie ubezpieczeniem rolniczym tylko wtedy, gdy nie istnieje inny tytuł ubezpieczenia.

Sprawa byłaby zatem oczywista gdyby wziąć pod uwagę, że T. C. zgłaszając się do ubezpieczenia rolniczego podlegał jednocześnie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pracy najemnej wykonywanej w Polsce. W takiej sytuacji nie byłby skutecznie prawnie objęty obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym rolników i podlegałby z mocy prawa powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu wg zasad wynikających z ustawy z 27.12.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Zatem skoro nie podlegałby obowiązkowemu ubezpieczeniu, to nie nabyłby uprawnień do żadnych świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników, a tym samym żadne świadczenia nie przysługiwałyby jego synowi.

Natomiast w sprawie pojawiła się kwestia zastosowania prawa unijnego, ponieważ zmarły był tzw. pracownikiem migrującym. W zakresie ubezpieczenia społecznego z tytułu pracy najemnej wykonywanej w innym państwie członkowskim należy uwzględnić szczególne regulacje prawne Unii Europejskiej. Co istotne regulacje te mają

pierwszeństwo stosowania przed przepisami krajowymi. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej zasadniczo zmieniło sytuację prawną pracowników migrujących w zakresie zabezpieczenia społecznego. Do tej kategorii pracowników mają bowiem zastosowanie nie tylko polskie przepisy ubezpieczeniowe, ale w pierwszej kolejności przepisy unijne w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego tj. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L. 200 z 07.06.2004r.) oraz nr 987/2009 z 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L. 2009. 284. 1). Wyżej wymienione rozporządzenia zastąpiły dotychczas obowiązujące, tj. Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie oraz Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z 21 marca 1972 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie. Rozporządzenia unijne są w porządku krajowym stosowane bezpośrednio. Przy czym kluczowym dla praktyki sądów jest pierwsze z Rozporządzeń nr 883/2004, które stanowi zbiór norm o charakterze materialnoprawnym, i m.in. rozstrzyga w którym państwie członkowskim podlega ubezpieczeniu społecznemu pracownik migrujący, czyli do którego systemu państwowego powinny być odprowadzone składki na ubezpieczenie społeczne i z którego systemu przysługują świadczenia, przy tym Rozporządzenie nr 883/2004 w art. 3 wyznacza materialny katalog zagadnień objętych jego regulacją.

Generalną zasadą stosowaną do osób korzystających z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w myśl przepisów Rozporządzenia nr 883/2004 jest zasada jednego ustawodawstwa (patrz Preambuła Rozporządzenia w punkcie 15 i 17), zgodnie z którą wskazane osoby mają możliwość ubezpieczenia tylko w jednym państwie członkowskim, nawet wówczas gdy działalność zarobkową tj. pracę najemną lub na własny rachunek wykonują równocześnie w kilku państwach członkowskich. Czynnikiem decydującym o zastosowaniu właściwego ustawodawstwa w stosunku do osób aktywnych zawodowo jest miejsce wykonywania pracy. Jak stanowi art. 11 ust. 3a Rozporządzenia 883/2004, osoba wykonująca pracę najemną lub pracę na własny rachunek podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, na terytorium którego wykonuje pracę. W tej sytuacji nie ma zatem znaczenia miejsce zamieszkania pracownika, siedziba jego pracodawcy lub to, gdzie prowadzący działalność ją zarejestrował. Natomiast istotne jest, że zasada poddania osób przemieszczających się w Unii systemowi zabezpieczenia społecznego tylko jednego Państwa Członkowskiego odnosi się zarówno do ustalenia zasad podlegania zabezpieczeniom społecznym danego państwa, jak też do zakresu świadczeń realizowanych przez dane państwo (wg katalogu wymienionego w art. 3)

Z ustaleń sprawy wynika, że zmarły T. C. od roku 2010 nieprzerwanie mieszkał i pracował w Irlandii, tam też podlegał ubezpieczeniu społecznemu. W trakcie tego zatrudnienia zgłosił się do obowiązkowego ubezpieczenia społecznego rolników w Polsce z racji zawarcia umowy dzierżawy gruntu. Oceniając sprawę na gruncie prawa krajowego należy wskazać, że podlegając w zakresie ubezpieczeń społecznych ustawodawstwu Irlandii nie spełnił jednak warunku z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy z 20.12.1990 r. do obowiązkowego ubezpieczenia rolniczego, ponieważ w. w. przepisy jednoznacznie stanowią, że rolnik nie może podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu. W ocenie sądu apelacyjnego pojęcie to nie dotyczy tylko ubezpieczenia społecznego w systemie krajowym, ponieważ w punkcie 9 Preambuły do Rozporządzenia z 883/2004 zadeklarowano: Trybunał Sprawiedliwości przy kilku okazjach wydał opinię w sprawie możliwości równego traktowania świadczeń, dochodu i okoliczności, zasada ta powinna być ściśle przyjęta i rozwijana, przy jednoczesnym przestrzeganiu istoty i ducha postanowień prawnych. Deklaracja ta zostało rozwinięta w art. 5b Rozporządzenia nr 883/2004: O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej oraz w świetle specjalnych wprowadzonych przepisów wykonawczych, zastosowanie mają następujące przepisy: (...) w przypadkach, w których na podstawie ustawodawstwa właściwego Państwa Członkowskiego, zaistnieniu pewnych okoliczności lub zdarzeń przypisywane są określone skutki prawne, to Państwo Członkowskie uwzględnia podobne okoliczności lub zdarzenia zaistniałe w każdym Państwie Członkowskim tak jak gdyby miały one miejsce na jego własnym terytorium.

Zatem należy uznać, że zmarły T. C. z mocy prawa nigdy nie podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników. A wymaga też zauważenia, że z rozważań prezentowanych wyżej wynika, że w ogóle nie miał statusu rolnika w rozumieniu art. 6 pkt 1 ustawy z 20.12.1990 r. W rezultacie uprawniony jest wniosek, że zmarły nie przebył żadnych okresów ubezpieczenia w Polsce i tym samym nie można mówić o sumowaniu okresów ubezpieczenia polski i irlandzkich.

Niezależnie od powyższego, z mocy przepisu art. 11 ust. 3a Rozporządzenia 883/2004, którego stosowanie ma pierwszeństwo przed prawem krajowym, T. C. podlegał ubezpieczeniu społecznemu wyłącznie w Irlandii i w tym samym czasie nie mógł podlegać ubezpieczeniu społecznemu w innym państwie członkowskim. Przepis ten realizuje bowiem ogólną zasadę unijnej koordynacji ubezpieczeń społecznych - podlegania ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego. W punkcie 15. Preambuły do Rozporządzenia nr 883/2004 zadeklarowano: Niezbędne jest poddanie osób przemieszczających się we Wspólnocie systemem zabezpieczenia społecznego tylko jednego Państwa Członkowskiego w celu uniknięcia zbiegu mających tu zastosowanie przepisów ustawodawstw krajowych oraz komplikacji, które mogłyby z tego wynikać. I dalej w punkcie 17. Preambuły: Aby jak najbardziej skutecznie zagwarantować równość traktowania wszystkich osób pracujących na terytorium Państwa Członkowskiego, stosowne jest uznanie, jako ogólną zasadę, że ustawodawstwem mającym zastosowanie jest ustawodawstw Państwa Członkowskiego, w którym zainteresowana osoba wykonuje swą pracę jako Pracownik najemny lub na własny rachunek.

Przedstawione stanowisko prawne znajduje pośrednie potwierdzenie w orzecznictwie. Sad Najwyższy w wyroku z 14.05.2014 r. II UK 456/13 LEX nr 1463421 stwierdził:

1. Nie jest możliwa realizacja świadczeń z dwóch państw członkowskich, jeśli zostały one przyznane za jeden i ten sam okres - z tego samego tytułu.
2. Dla celów ustalania prawa do świadczeń na podstawie przepisów unijnej koordynacji posiadanie dwóch miejsc zamieszkania nie jest możliwe.

Natomiast w wyroku z 21.05.2014 r. I UK 428/13, OSNP 2015/9/127: Obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, który podlegał wyłącznie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia w innym państwie Unii Europejskiej (Republice Czeskiej) oraz wyczerpał świadczenia pieniężne z tytułu niezdolności do pracy wskutek choroby ustalone i wypłacone przez instytucje właściwe tego Państwa, nie nabywa prawa do uregulowanego w polskim porządku prawnym świadczenia rehabilitacyjnego.

W konsekwencji skoro T. C. z racji pracy najemnej podlegał ustawodawstwu Irlandii, to tylko według przepisów Rozporządzenia nr 883/2004 i w myśl obowiązującego prawa materialnego Irlandii mogą zostać zrealizowane przysługujące mu, jak też członkom jego rodziny świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Zasada podlegania ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego oznacza, że świadczenia z zakresu zabezpieczenia społecznego mogą być realizowane tylko w reżymie tego jednego ustawodawstwa, a tym samym wyklucza możliwość skutecznego prawnie dochodzenia świadczeń według ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego.

Podsumowując, przedmiotową sprawę zatem można rozpatrywać na dwóch płaszczyznach prawnych. Po pierwsze, na podstawie przepisów krajowych regulujących zasady obowiązkowego ubezpieczenia społecznego rolników. Po drugie, na gruncie przepisów unijnych koordynujących na obszarze Unii Europejskiej zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących. Sprawa nie byłaby złożona gdyby rozpatrywać ją tylko w oparciu o prawo krajowe, gdyż wystarczyłoby ustalenie spełnienia przez T. C. przesłanek do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym rolników i okresów ubezpieczenia, zważywszy że renta rodzinna jest świadczeniem pochodnym w odniesieniu do świadczenia jakie przysługiwałoby zmarłemu. Natomiast sprawę skomplikował fakt, że zmarły zgłaszając się do ubezpieczenia obowiązkowego rolników zataił fakt, że wcześniej stale mieszkał w Irlandii i tam nieprzerwanie pracował aż do śmierci. W takim więc przypadku, w ocenie sądu apelacyjnego sprawa podlegała rozstrzygnięciu w oparciu o wyżej przywołane przepisy Unii Europejskiej zważywszy, że prawo unijne ma pierwszeństwo stosowania

przed prawem krajowym. Zgodnie z art. 288 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 30 kwietnia 2004 r. Nr 90 poz.864/2) W celu wykonania kompetencji Unii instytucje przyjmują rozporządzenia, dyrektywy, decyzje, zalecenia i opinie. Rozporządzenie ma zasięg ogólny. Wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich(..).

W rezultacie sąd apelacyjny uznał, że zmarły T. C. podlegał wyłącznie ustawodawstwu Irlandii, co wyklucza możliwość dochodzenia na podstawie prawa polskiego świadczeń rentowych przysługujących na wypadek śmierci, w tym przepisów ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników; zatem na podstawie art. 385 k.p.c. oddalono apelację wnioskodawcy.